

Na kosilu pri cesarju.

(Po resnični dogodbi spisal P. Bohinjec.)

Jurija Brenteža udje so že stari. Rad poseda po ognjiščih in premišlja, kako je bilo, kako je in kako bode. Marsikaj je izkusil v svojem življenju, marsikaj si je zapomnil. Toda človek peša po telesu, peša po duhu. Nič več ni imel tistega spomina, kakor včasih. „Ej, ej, vse leze v zemljo!“ dejal je rad.

Kadar je stric Jurij Brentež mnogo dremal po dnevu, ni se dal tako hitro odgnati raz klopico na širokem ognjišču. Jezik se mu je razvozlal in povedati je hotel vse, kar si je domislil in — izmislil. Posebno rad je pripovedoval, kako je bil pri samem presvetlem cesarju nekoč na kosilu. Seveda so ga morali vselej prositi, da je povedal.

„Torej vi hočete vedeti, kako je bilo takrat, ko sem bil pri cesarju na kosilu? Zdi se mi, da ste že slišali.“

„Jaz še ne“, oglasi se poredno drobní deček na koncu klopice.

„Stric, jaz tudi ne“, ponovi za njim deklica, ki je predla.

„E, povejte, stric, kar povejte! Jaz sem že slišal, a lepe reči človek zmerom rad sliši in vidi. Le pomislite, kolikokrat gremo v cerkev k sveti maši in pridigi, in vendar se nikoli ne naveličamo.“

To je bila beseda gospodarjeva. Sedaj je stric Jurij vedel, da ni da bi molčal. Gospodarju je vselej rad pritegnil.

„Torej o cesarjevem kosilu bodete slišali. No, to ni kar si bodi! Le zapomnite si, otroci, kar je vaš stric doživel. S tem se ne more ponášati vsaka hiša, da bi cesar njene ljudi vabil na kosilo.“

„Kaj vas je sam cesar povabil na kosilo, stric?“ popraša ga deklica.

„E, kaj, cesar me ni, saj cesar ne vabi sam. Za to so njegovi ministri.“

„Torej, kateri minister vas je povabil?“ popraša zopet starejši fant strica.

„Kaj jaz vem, kako so ga klicali? Jurij vem da ni bil, ker sem mu jaz povedal svoje ime, a ni mi rekel „ženso“. ¹⁾ Da ni bil Brentež, sklepam iz tega, ker si nisva nič v sorodu.“

„Torej, kako vas je povabil tisti minister?“

„Kako? Kakor se za take visoke gospode spodobi —.“

„Kakor ste bili vi, kali?“ pristavi poredno deklica.

„Kakor so ministri, butice! To imate malo v glavi. Kaj bo, kadar bodete toliko stari, kakor jaz? Saj vas ljudje še razumeli ne bodo . . . . Torej cesarjev minister je nosil na mizo.“

„Hi, hi, hi!“ zasmējajo se vsi.

„Nikar se ne smejajte! Jaz nič ne pridevam, kar se ne sklada.“

„Kdaj pa je bilo to?“

„Jaz sem že dosti poskusil, otroci! Vi ne bodete nikoli tega. Bil sem na Laškem v ognju pod Radeckim —.“

„O Radeckem bodete drugič povedali, stric!“

„Pa kako vam povem o cesarskem kosilu, ako vam ne povem o Radeckem?“

„Le pustite strica, naj sami povedó“, oglasi se gospodar in takoj je bil stric rešen zapletenih vprašanj. Sedaj šele se ojunači. Pipa mu je začela ravnokar prav dobro vleči, da so se kar kolobarji prekucavali pred njegovim obrazom.

„Torej bilo je zgodaj spomladi. Snega je bilo še obilo povsodi. Ravno semenj je bil v Sežani tisti dan, ki ga nikoli ne pozabim. Jaz sem hodil na Šempeterski kolodvor sneg odkidavat. Tisto zimo ga je padlo, da je zemlja stokala. Kar nam udari na uho, da se pelje danes sam presvetli cesar skozi Šempeter v Opatijo. Kdo je bil bolj vesel te novice, kakor Jurij Brentež, vojak pri grenadirjih! Komaj smo začeli dobro delati, kar položim lopato na ramo in rečem tovarišem: „Danes pa jaz ne bom več delal, ker je cesarjev dan. Še ko sem bil pri vojaki pod Radeckim — celih štirinajst let sem hrustal komis in pihal turški tobak — ne vem se spominjati, da ne bi praznovali takrat, kadar je bila cesarska parada. Jaz danes ne bom kidal snega in ga ne bom.“ Tako rečem in odidem.“

Kmalu jih je prišlo še nekaj za menoj. Šli smo naravnost v restavracijo in naročili črnega Istrijana. Tudi prav vkusnega guljaša smo si privoščili, da nam je paprika kar raztezala usta.

Tako smo sedeli v gostilni, norčevali se iz tovarišev, ki so prezebali zunaj, pomenkovali se o vojskah, davkih, o cesarjevem prihodu in o cesarskih ministrih. Nad vse pa smo preraševali cesarsko kosilo. Nič se ne smejajte, otroci! Kaj mislite, da cesar tako kosi, kakor smo mi nocoj večerjali? Našega gospodarja hiša ni toliko vredna, kakor stane cesarja jedno kosilo.“

„Povejte, stric, povejte, kako ste kosili pri cesarju?“

„Nikar ne bodite tako objestni in ne presekavajte mi besedij: vse po vrsti, kakor so

¹⁾ Tako se kličeta na Pivki človeka jednakega krstnega imena. Gl. Wolf-Plet. Slovar, II. str. 958, 959.

hiše v Trsti. Nekateri so trdili, da bo kosil na postaji v I. razredu restavracije. Jaz pa sem temu oporekal in dejal, da ima cesar svojo kuhinjo, svoje kuharje in da bode kosil v vagonu. Še prav zameril sem se restavratêrju, ker sem mu

rekel, da njegova gospa ne zna tako kuhati, kakor znajo na cesarskem dvoru. In jaz sem res tudi pravo pogodil. Kdo bo učil starega vojaka, ki je bil že v ognju za cesarja? — I no, čakali smo, pogovarjali smo se, dokler se tovariši

Beatrika Cenci. (Po sliki Guida Renija.)

polagoma ne poizgubé iz gostilne, jaz pa ostanem sam in premišljam, kako bi človek vreden postal okusiti cesarjevega kosila. Tako prijetne misli so se sukale okrog moje glave in dišalo mi je — ne vem ali iz restavratêrjeve ali iz

cesarjeve kuhinje, ki je bila tisti čas še precèj daleč od Šempetra. Kaj, misli si Jurij, po ženskih se dá včasih marsikaj doseči. Zato mi brž pride na misel Rokceva Micika, ki je služila pri postajnem načelniku. Brž vstanem, plačam

in hajdi do Micike. In res! Miciki se imam zahvaliti, da sem prišel na peron, ko se je kadilo na cesarjevi mizi. Še domov sem skočil, preoblekel se in napel na prsi srebrno medaljo. Tako sem bil preskrbljen z vsem. V glavo sem ga dobil ravno toliko, da sem bil srčen.

Ko odbije v šempeterskem zvoniku ura dvanajstkrat, trepetalo je vsem srce. Ravno nekako po dvanajsti uri je moral prisopihati cesarski vlak. Kdo bi si zapomnil vse tiste minute ali sekunde! Vsi železniški uradniki so bili napravljene tako, kakor bi jih bil vzel iz škatljice. Železniški služabniki vsake vrste so se svetili, kakor bi jih bil naročil nalašč z Dunaja. Prestopali so se pogostoma, ker jih je zeblo. Celo okrajnega glavarja sem videl hoditi s čudnim klobukom in petelinovim perjem. Meni je Micika priskrbela prostor ravno pri vratih, ki drže v I. razred restavracije. Vse čaka nestrpno, kdaj priblizga cesarski vlak.

Naposled prifrči. Vse je bilo tiho. Vagon, v katerem je bival cesar, bil je iz samega stekla. Kolesa so bila menda zlata, dimnik pri stroju pa menda srebrn — —

„Kar povejte, kako ste kosili, stric! Potem gremo molit in spat. Tisto o vagonih povedali bodete drugikrat“, reče gospodar stricu, ker je vedel, da bo opisaval cesarski vlak na široko.

„Vse zložno in počasi. Torej, kako je bilo? Cesar je kosil v vagonu, kakor sem jaz že poprej napovedal. Ministri so stregli in letali sedaj po to, sedaj po ono v restavracijo. Imeli so srebrne in zlate duške, obleko vso z zlatom obšito, škornji pa so se jim svetili, da bi se bil lahko vanje pogledal. Prijazni so bili, jako prijazni; ni čuda, da sem jaz postal tako navdušen in srčen.“

„Morda pa niso bili ministri, stric! To so bili najbrže cesarjevi služabniki“, prekine ga gospodar.

„I kaj so pa ministri drugega kakor služabniki cesarjevi? Ministri so bili in nihče drugi. Jaz sem jih videl in govoril z njimi, ali razumete? In kaj še?“

„Ali ste z vsemi govorili? Pa saj so vam stregli, ali ne?“ popraša zopet gospodar.

„Seveda s tistimi, ki je . . . Toda počakajte! Ko jaz stojim pri vratih med kosilom . . .“

„I kaj niste sedeli zraven cesarja?“ vpraša deklet.

„Ne zraven cesarja samega, zraven ministra sem pa bil. Ravno je nesel iz vagona od kosila pečeno raco, ki je ostala še skoro cela.“

„Kaj ste tako malo jedli, stric?“ vtakne se fant vmes.

„Bodi tiho, da povem do konca! Ko torej minister nese jed iz vagona v restavracijo, zagleda mene. Kako bi me ne! Kaj mislite, da sem bil takrat tak, kakoršen sem sedaj? Kar prevzelo je vsakoga, kdor me je pogledal. Po vojaško salutiram. Minister me pogleda, obstoji. Moje starosti je bil. Težko, če nisva bila pod Radeckim skupaj na Laškem. Popraša me, kdo sem? Jaz pa hitro po vojaški:

„Melde gehorsamst, Georg Brentež, Infanterist beim Kuhn-Regiment, III. Compangie, II. Zug.“¹⁾

„Wollen Sie?“²⁾ vpraša me še po nemško.

„Bitte schön, Herr Minister“,³⁾ odrežem se, in raca je romala v moje roke. Nasmehnil se je, prijazno pomežikal in odšel v sobo.

Jaz pa zavijem raco v papir, in ko je cesarski vlak četrte ure pozneje žvižgal proti Reki, žvižgal sem tudi jaz z raco proti domu. Ti, gospodar, si okusil to cesarsko raco, to vem, a pomniš težko, ker si bil še otrok. Napravil sem vsem domačim lepo pridigo, da si zapomnijo, kdaj sem jim prinesel ostanke od cesarjevega kosila.“

„A pri cesarju vendar-le niste bili na kosilu“, zbode strica najstarejši fant.

„Kdo pravi, da ne? Kaj niste slišali? Poprašaj gospodarja, ki je sam okušal ostanke cesarjevega kosila!“

„Res je, res, otroci“, potrdi gospodar stricu, zato, da je končal svojo zgodbo o kosilu pri cesarju, drugače bi se bil stric Jurij prepiral še do polnoči s porednimi fanti in deklicami, ki so ga tako radi dražili, dasi jim je napovedal toliko lepih stvari. Mladi ljudje so res poredni.

Gospodar je vzel molek v roke, stric Jurij je otrešel svojo pipo, in kmalu ni bilo čuti drugega kakor pobožno molitev in prasketanje pojemajočega ognja na ognjišču.

¹⁾ Ponižno zglašim, da sem Jurij Brentež, infanterist pri Kuhn-ovem polku, III. kompaniji, II. vlaku.

²⁾ Ali hočete?

³⁾ Prosim lepo, gospod minister.